

Катруся.

къ Катруся приходила до пам'яты, то мама сидала коло неи й жалибно говорила:—Катрусе, докы ты, небого, маешъ слабуваты? Гроши мынулись, другихъ заробыты не заробышь, хочъ бы-сь и пидвелася. А я повидносювала гроши по ворожкахъ. Та й зъ того нема ниякои корысты. Правда, ворожка вгадала за все, якъ дома діеться, яка тоби биль, але кориння ничего не помагае. Видай тоби такы нема выходу...

Катруся лежала нерухомо. Водыла сухенькою рукою по твари. Сыни нигти булы, якъ ии сыни очи й здавалося, що по лыци вандруе багато сынихъ очей, дывныхъ, блыскучыхъ. Всиматымы очыма Катруся глядила на маму и потакувала на ии жалибну мову.

— Ой нема, бидный свите, нема! А дыдя геть зжурывся. Заходьть у голову, чымъ тебе поховаты, якъ умрешъ? Колы на тебе подывыться, та й чорніе зъ журы. Мы, Катрусю, геть зъ усього выйшлы. Муку на дни лышь трошкы, зерна й одного нема коло хаты та й зломаного крейцаря нема. Якъ бы-сь умерла, та й бы-мъ стали якъ середъ воды. Колы бъ тебе Богъ хотъ до осени додержавъ... Эй, дивко, дивко, то-то-сь себе та й насъ зневолыла!...

Мама взяла Катрусю чесаты.

— Ты такъ страшно горышь та такъ кашляешъ, що най Богъ сохраныть! А ни дранку натягнуты на тебе, а ни роччесаты, а ни вымыты... Боже, Боже, якъ мы гиренько мучымось! Просю Бога, абы-мъ половины тои муку на себе перебрала, та й не можу допросытыся.

Сльозы мамыни капалы на Катрусыне волосся и пропадалы, якъ вода у писку.

— Що то зъ тебе зробылося? Така-сь була годна, така робитныця, шо на все село! Ажъ намъ душа радувалася: гадалы-мъ, шо намъ лекше стане из-за тебе, а то, ади, яке лекше! Колы бъ хоть шо йисткы доброго, а то мы в'янемо на барабули, а ты такы гынешъ. А трудно ходыты вже по хатахъ за молокомъ,— вже-мъ стилькы находылася, шо теперь нема якъ лыця вказуваты.

Мама заплитала косу.

— Не знаты, на шо я квитокъ тоби накуповала? Увалыла-мъ два левы *) якъ у болото. Вже видай я тебе у ти квиткы на смерть уберу...

Заплакалы.

— А ну лышъ дайте—я подывлюся на ныхъ.

Мама дала Катруси квиткы сыни, били, зелени, червони.

Катруся передывлялася ихъ, лыце ии слабо усмихалося, а сыни, били, зелени, червони блескы блукалы по облыччи.

— Дай сюды, борзенько,—ади, дьыдя йде та скаже, шо тоби ще у голови дивоцтво..

*
**

Катрусю поклалы на визъ, абы везты до ликаря. Мама плачучы пидкладала йй подушку пидъ головы.

— Бодай я вже не дочекавъ васъ дохторуваты! Кобы-сьте поздыхалы, то бы-мъ разъ поховавъ та й збувся!

Батько державъ вижкы видъ однокинкы и ажъ чупрыну соби смыкавъ одъ злосты.

— А ты, розпадныце, пам'ятай, шо якъ я гроши задурно по докторахъ розсію, то й тоби аминь зроблю! Я тебе безъ доктора поховаю, я тоби буду дохторъ. А видкы жъ я наберу на васъ на дохтори, на аптыкы та на дидька рогатого?! Та мій мозыль не го-денъ съому вытрыматы, ой, не го-денъ! Наймывъ-емъ фиру, та липше вже видвезты на могылу та вывернуты та й збутыся. Боже, Боже, шо се на мене найшло сеи дныны!... Ну, ганцыго, кипай тымы без-клубымы бокамы!

*) Левъ—золотый рынський, гульденъ (монета).

Потягъ коньну батогомъ та й выйхавъ за ворота.

На улыци Катруся цикаво розглядалася. Видъ осены багато новынъ настало. Вуйко Семень загородывъ плитъ, старый Мыколай пошывъ на-ново стодолу. Катруся забула и за сварку татову, такъ роздывлялася на вси боки. На поли люде оралы, сіялы. Жайворонки надъ нымы спивалы. Чорна рилля розсыпалася пидъ сонцемъ.

Катруся почервонила и все соби гадала:

— Маю въ Бози надію, що пидведуся, що ще весны не стра-
тлю. Заразъ такы найду соби роботу... Боже, Боже, найды мени
ликъ!

Певна була, що весны не стратыть. Тато сыдивъ на переди
и довго мовчавъ. Врешти почавъ говорыты.

— Ади, днынка якъ золото, а ты ходы по докторяхъ!

Винъ звернувся до Катруси:

— Скажы ты мени, дивко, щѡ я маю зъ тобою роботы? Ле-
жышь та лежышь, та й нижыття ни смерты. Я грошей набираю
та набираю, та й все задурно! Абы-мъ знавъ, де тоби ликъ, то
бы-мъ шукавъ, а такъ щѡ я знаю? Колы бъ уже або сюды, або
туды! И тоби липше, и намъ липше...

Катруся плакала.

— То, небого, нема що плакаты, лышь такы що правда! Ты
соби вмрешъ и гадкы не маешъ, нибы то не однако въ земли
гныты? Яке сьогодни легке жыття, то липше вмрты та не биду-
ваты цилый викъ по чужимъ поли! Вже-мъ грошей набравъ та
ще наберу на похоронъ, та й на старистъ жыды зъ хаты выже-
нуть. Эхъ, якъ бы знавъ, що не буде тоби лику, та й бы за-
разъ завертався до-дому. Добро що то лышыло бы ся на похоронъ.

Катруся захѡдылася видъ плачу и кашляла на все поле.
Тато вытягнувъ зъ пазухы яблуко та якось несмильво подавъ
доньци. Николы винъ ще не дававъ їй нїякыхъ ласощивъ.

— Не плачъ, небого, я тоби не ворогъ! Я лышь кажу, абы
задурно гроши не виднесты—абы себе не скаличыты та й абы то-
би не помогло. Та-же ты сама, дытынко, выдышь, що нема вид-
кы. Я бъ тоби мызынного пальця врубавъ та й бы-мъ не жалубавъ.
Я за тебе маю у людей честь, якъ за хлопця, бо-сь робитныця
на все село. Сынку, я на тебе дувъ, якъ на пинку, та й выжу, що
вмрешъ. То выдко очыма, що тоби нема выходу. Ой, небого,
небого, то-то бидуватымемо безъ тебе... Ой, будемъ та будемъ!...

Старый замовкъ.

— Ой, умру, умру... вже выжу, що мени нема виходу,—шепотила Катруся.

В'їзджали въ мисто.

*
* *
*

Вертали до-дому. Сусидъ Миколай такѡжъ зъ нымы.

— Винъ мени таке напiявъ, що де, де, де-е-е! Мужыкови до дохторивъ не здало ходыты. Абы, каже, багато молока пыла та м'яса якогось легкого абы пойидала, абы трунокъ соби вылагодыла, абы хлиба билого—де що на свити йе, то згадавъ. Може воно у панстви помогло бъ, але у нашимъ стани то не поможе. Дѡста того, що якъ винъ зачавъ почытуваты, то я такы не ослушувавъ до кинця. Нибы було бъ що зъ того, що я бъ выслушавъ? Най умирае такъ, якъ йе. Най выпье оти медыцныны, що-мъ узявъ зъ аптыци та най або выхорується, або якъ сама хоче...

— А вы жъ гадаете,—почавъ сусидъ,—що дохтори дають мужыкови такыи ликъ, якъ панови або жыдови? Бодай такъ здорови!... Мужыкови що вткне—вткне, та й спасайся. Нибы йому хочеться мужыкови доброго лику пошукаты? Зъ паномъ що день, то добры-день, а зъ мужыкомъ що?

— Якъ бы то, уважайте, кому порадыты, а то наше яке? Поцилувавъ у руку та й чекай, ажъ скажуть гроши даты...
д -- Найлипше було вызнаты у старои Ивановы. Вона, бачу, пишла до дохтора, та й якъ винъ зачавъ ии шукаты, то вона йому навправци,—„ой, каже, пани дохторъ. дайте мени послиднiй ликъ. Я, каже, бидна баба, не маю из-за кого дохторуватыся, то дайте мени послиднiй ликъ“. Дохторъ, бачу, выдывывся на бабу та й каже: „а ты видкы знаешъ?“ „Ой, каже баба, видкы знаю, то знаю, але дайте мени таку рыцыпку на послиднiй ликъ“... Якъ зачала, якъ зачала, та й давъ—и до сьогодни ходыть...

-- Колы жъ бо не стало розуму запытатыся. Вы гадаете, що то зъ паномъ такъ говорыты, якъ вамъ здається? Кажы разъ, два, та й забирайся, шуруй!

— Пишла баба зъ тою рыцыпкою до аптыци. Дала аптыкареви, а сама, не бiйсъ—мудра, дывытыся, якъ винъ буде той ликъ вылагожуваты. То вповидала, що якъ соби капнувъ того лику на долоню, та й наскризь руку перейшовъ. Але то лышь десь сотому

удається такого лику дистаты. А мужыкамъ лышь такой ликъ здатный, що або сюды, або туды!

— Эй, бидный свите, що я не роспытавъ бабы, якъ воно треба того лику просыты! А такъ и гроши загубывъ, и ничего не поможе... Тото-мъ гыдно *) зробывъ!

— Та видай нема вашій дивци выходу. Адить, якъ вона горыть? Нема зъ неи такъ ничего, якъ зъ отого лыстка, що видчимхнувся видъ дерева...

— Ой, нема, нема и гроши пишлы. Колы бъ бувъ хотъ Иваныхы запытавъ...

— Та то, выдыте, видъ чого ликъ. Аптыкаръ мае свою аптыку та вмирае...

*) Гыдно—погано.